

دانشگاه پیام نور (مرکز تهران)
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه زبان و ادبیات فارسی
برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته زبان و ادبیات فارسی

عنوان پایان نامه

**نقد و بررسی وصایای فرماندهان شهید
از دیدگاه نشانه‌شناسی**

استاد راهنما:

دکتر علی محمد پشدار

استاد مشاور:

دکتر مرتضی حاجی مزدارانی

دانشجو:

سید محمد میر کاظمی

شهریور ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

کلیات

- ۴..... چکیده و کلیدواژه
- ۵..... بیان مسأله:
- ۷..... جامعه آماری
- ۸..... ضرورت پژوهش و پرسشهای تحقیق:
- ۱۱..... فرضیه‌های تحقیق
- ۱۲..... تعاریف

فصل اول

- ۱۴..... بخش اول: پیشینه پژوهش
- ۱۴..... الف) کتاب:
- ۱۷..... ب) طرح پژوهشی
- ۱۷..... ج) پایان‌نامه
- ۱۸..... د) مقاله

بخش دوم:

- ۲۰..... الف) وصیت‌نامه از دیدگاه دینی حقوقی
- ۲۱..... ب) وصیت‌نامه شهدا
- ۲۲..... ج) متون وصیت‌نامه فرماندهان شهید
- ۲۳..... ۱. شهید ولی‌الله فلاحی
- ۲۴..... ۲. شهید محمود شهبازی
- ۲۸..... ۲. شهید ناصر کاظمی
- ۳۱..... ۳. شهید مجید بقایی
- ۳۴..... ۴. شهید محمد بروجردی
- ۳۵..... ۵. شهید علیرضا موحد دانش
- ۳۷..... ۶. شهید ذبیح‌اله عاصی زاده اردکانی
- ۴۰..... ۷. شهید محمدابراهیم همت
- ۴۴..... ۸. شهید سید محسن صفوی
- ۴۶..... ۹. شهید مهدی زین‌الدین
- ۴۸..... ۱۰. شهید ابراهیم جعفرزاده
- ۵۱..... ۱۱. شهید عباس کریمی
- ۵۳..... ۱۲. شهید مهدی باکری
- ۵۵..... ۱۳. شهید کاظم نجفی رستگار

۵۷ شهید محمود کاوه
۵۹ شهید اسماعیل دقایقی
۶۲ شهید یداله کلهر
۶۵ شهید حسین خرازی دهکردی
۶۸ شهید عباس بابائی

فصل دوم

بخش اول:

۷۰ دانش نشانه شناسی
۷۱ ۱. اقسام نشانه
۷۲ ۲. دال و مدلول در نشانه شناسی
۷۲ ۳. مسأله ارجاع در نشانه شناسی
۷۳ ۴. معنا و نشانه شناسی
۷۷ ۵. رمز گذاری و رمز گشائی
۷۹ ۶. نقش های زبانی
۸۲ ۷. زبان نوشتاری و زبان گفتاری
۸۳ ۸. استعاره و مجاز
۸۴ ۹. متن بسته و متن باز
۸۵ ۱۰. برجسته سازی و حاشیه رانی
۸۶ ۱۱. فهم متون دینی
۸۸ ۱۲. دستور، ادبیات و زبان شناسی
۹۱ ۱۳. تفاوت تحلیل نشانه شناسی با تحلیل محتوا

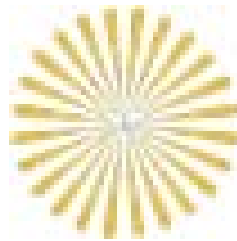
بخش دوم

۹۲ روش شناسی
۹۲ ۱. روش پوزیتیویستی (اثبات گرایی)
۹۴ ۲. روش ساختگرا
۹۵ ۳. روش پس ساختگرا
۹۵ ۴. روش پیدایشی

فصل سوم

۹۷ تحلیل نشانه شناختی وصایا
۹۷ بخش اول: درآمدی بر تحلیل متن و وصایا
۹۷ ۱. گفتمان انقلاب و جنگ
۱۰۰ ۲. موقعیت متن در وصایا
۱۰۴ ۳. متون وصایا از حیث نوع

۱۰۸.....	۴. شخصیت‌شناسی فرماندگان جنگ
۱۱۴.....	۵. گیرندگان پیام و صایا (مخاطب)
۱۱۷.....	بخش دوم: جداول تقطیع متون و صایا
۱۹۳.....	جداول آماری
۱۹۷.....	نمودارهای ستونی
	بخش سوم: بررسی و تحلیل جداول آماری
۲۰۴.....	۱. تحلیل نقش‌های زبانی
۲۰۷.....	۲. تحلیل زمان افعال
۲۰۸.....	۳. تحلیل کاربرد شخص در افعال
۲۰۹.....	۴. تحلیل وجوه افعال
۲۱۰.....	۵. تحلیل همنشینی و جانشینی (استعاره و مجاز)
۲۱۱.....	۶. تحلیل بینامتنیت
	بخش چهارم:
۲۱۴.....	نتیجه‌گیری
۲۱۵.....	پیوستها (تصویر اصل و صایا)
۲۳۰.....	منابع

Payam Noor University (Center Tehran)
Literature and Humanities College
Persian Language and Literature Group

To Receive Master Degree in the field
“Persian Language and Literature”

Topic:

**Review and analysis of testaments of
Martyrized commanders from semiological viewpoint**

Supervisor:

Dr. AliMohammad Poshtdar

Advisor:

Dr. Morteza Haji Mazdarani

Writer:

Seid Mohammad Mirkazemi

September ۲۰۱۱

پیش جانان ترک جان خواهیم گفت

این سخن را بی زبان خواهیم گفت

نام خود را محو او خواهیم کرد

از نشان بی نشان خواهیم گفت

طرح نقشی بی بنان خواهیم بست

شرح رمزی بی بیان خواهیم گفت

شرح صورت گفته ایم از حد برون

سر معنی این زمان خواهیم گفت

(شمس حاجی، سده هشتم)

با سپاس فراوان از استادان ارجمند دانشگاه پیام نور به ویژه دانشمندان گرامی دکتر محمدعلی پشتدار و

دکتر مرتضی حاجی مزدارانی که نه تنها راهنما و مشاورم در امر پژوهش که دلیل راه زندگی و استادان

اخلاقم به شمار می آیند.

همچنین از استادان گرانقدر آقایان علیرضا کمری، دکتر علی عباسی و دکتر فرهاد ساسانی که مرا از

چشمه جوشان معلومات خود بهره مند ساختند بی نهایت سپاسگزارم.

شما را گزیدم که بی خوفِ دار

اناالحق سرودید منصور وار

شما را گزیدم که بی یادتان

قراری ندارد دل بی قرار

تقدیم به:

پیشگاه شهیدان؛ آنان که هیچ سودایی نداشتند

جز شکوه و آزادی ایران

کلیات، تعاریف و مفاهیم

- چکیده

- کلیدواژه‌ها

- بیان مسأله

- جامعه آماری

- ضرورت پژوهش و پرسشهای تحقیق

- فرضیه‌های تحقیق

- تعاریف

چکیده:

نوزده تن از فرماندهان لشکر که در جنگ هشت ساله ایران و عراق به شهادت رسیدند از خود وصیت‌نامه بر جای گذاشته‌اند. وصیت‌نامه‌ها گونه‌هایی مهم از اسناد و ادبیات به جای مانده از جنگ را شامل می‌شوند؛ و بررسی و تحلیل آنان به ویژه از نگاه نشانه‌شناسی می‌تواند رویکردی تازه به این مقوله باشد. نشانه‌شناسی معاصر به چگونگی آفرینش معنا و نه چیستی و معنای آفریده شده می‌پردازد. این دانش می‌تواند مبنایی برای فهم رویدادها باشد؛ و ابزاری برای تحلیل اندیشه‌ها، ایدئولوژی‌ها، فرهنگها و متون مربوط به آنها در اختیار قرار دهد. نشانه‌شناسی روش بررسی متون و تحقیقی بین رشته‌ای است؛ ولی سهم ادبیات در آن به اندازه‌ای است که می‌تواند پژوهش‌های ادبی را به خود اختصاص دهد.

در این پژوهش کنش‌ها و جملات نوشتاری در وصایا تقطیع، بررسی و تحلیل گردید و مشخص شد که متون وصایای فرماندهان شهید لشکر عمدتاً شامل کنش‌های ترغیبی و ارجاعی و عاطفی است و نسبت فراوانی آنها نیز نزدیک به هم است. همچنین بیشترین کاربرد زمان افعال در جملات و کنش‌های وصایا مربوط به زمان حال و سپس مربوط به زمان آینده است. ضمناً در بررسی‌های بینامتنی، استفاده فراوان از آیات، احادیث و کلام سایرین در متن وصایا نشانگر آن است که فرماندگان شهید لشکر در حد بالایی تحت تاثیر رهبران و پیشگامان انقلاب به ویژه امام خمینی و همچنین آموزه‌های قرآنی و دینی بوده‌اند.

واژگان کلیدی: بررسی متن‌شناسی، نشانه‌شناسی، ادبیات جنگ، وصیت‌نامه شهدا، فرماندهان

شهید لشکر

بیان مسأله:

نبرد هشت ساله ایران و عراق که از سی و یکم شهریور ۱۳۵۹ آغاز شد، رویدادی مهم و متفاوت در تاریخ ایران است. این واقعه طولانی بر ذهن و زبان مردم و بر تمامی جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی کشور تأثیرگذار بوده است. جنگ هشت ساله در ایران به صورت یک «نبرد دفاعی» تجلی کرد و از آغاز با مؤلفه‌های معنوی پیوند عمیق یافت؛ به گونه‌ای که بر موضوعاتی چون «دفاع از سرزمین» و «کشوربانی» غلبه کرد.

ذکر دو نکته نیز اهمیت دارد؛ نخست آنکه: به دلایل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، همچنین نزدیکی زمانی وقوع انقلاب و جنگ، به سختی می‌توان فرهنگ و ادبیات متعلق به این دو مقوله را از هم تفکیک کرد.

دوم آنکه: ذهنیت حاکم بر فضای جنگ به گونه‌ای رقم خورده بود که رزمندگان ایران خود را تنها در مقابل کشور و لشکر عراق نمی‌دیدند، بلکه قدرتهای بزرگ منطقه و جهان را پشتوانه نیروهای عراقی و طرف مقابله‌کننده می‌شناختند. این دیدگاه جنگ را مسأله‌ای جهانی می‌دانست؛ و به گفته جی وینتر که جنگ جهانی اول را در تاریخ فرهنگی اروپا بررسی کرده است: «وقتی که مسأله‌ای جنبه جهانی پیدا می‌کند، واکنش به آن نیز همین خصلت را می‌یابد.» (جی وینتر، ۱۳۸۵: ۴۲۶)

فضای جنگ در هر سرزمین، گونه‌ای خاص از زبان و بیان را می‌آفریند که با مؤلفه‌های موجود در آن جنگ همخوانی دارد. ناب‌ترین شکل این زبان توسط کسانی که از نزدیک با جنگ دست و پنجه نرم می‌کنند به کار برده می‌شود؛ و گونه مکتوب آنرا باید در متون و مطالب تولید شده در زمان جنگ جستجو کرد.

این زبان و نوشته‌های به جای مانده از جنگ نوعی ادبیات را شکل می‌دهد که می‌توان آنرا ادبیات تاریخی اسنادی نام داد. این ادبیات براساس اسناد جنگ سامان می‌یابد. «نویسنده در این حوزه چندان

در قید فرضیه و نظریه نیست، بلکه درصدد است با ارایه سند، مسأله جدیدی را روشن یا ذهنیتی را که از گذشته وجود داشته تصحیح نماید، تغییر دهد، یا بر آن تاکید کند. (توکلی، یعقوب، ۱۳۸۹)

مردم و پژوهشگران، همواره از آثار به جای مانده، در جستجوی «معنا» بوده و هستند. گونه‌ای از دست‌نوشته‌های به جا مانده از رزمندگان ایران را که به «وصیتنامه شهدا» مصطلح و مشهور گردیده، می‌توان مهترین اسناد نوشتاری جنگ به حساب آورد. سایر گونه‌های اسناد نوشتاری، همچون «نامه‌ها»، «خاطره‌نوشته‌ها» و «یادداشت‌های پراکنده» را می‌توان در آثار به جای مانده از سایر جنگها نیز مشاهده کرد؛ ولی وصیت‌نامه‌های شهدای جنگ ایران و عراق گونه‌ای منحصر به فرد است و زبان نمادین به کار رفته در آن منبع غنی برای بررسیهای خاص زبان‌شناسانه است.

وصیت‌نامه‌های شهدا با توجه به مشخصه‌های متنی که در ادامه به آن خواهیم پرداخت، می‌تواند علاوه بر قرار گرفتن در زمره متون اسنادی، یکی از انواع ادبی در نظر گرفته شود. این نوع ادبی شامل ادبیات تعلیمی است؛ و می‌توان گفت که تاکنون به وصیت‌نامه‌های شهدا از این منظر نگاه نشده است. بررسی‌های ادبی و زبان‌شناختی می‌تواند برای سایر کاوشهای فرهنگی تاریخی و مردم‌شناسی راه‌گشا باشد. «کالبدشکافی و بازشناسی سیر تحولات تاریخ، ادبیات، هنر و فرهنگ ایران به ما می‌آموزد که هسته مرکزی هویت ایرانی را زبان و ادبیات شکل داده است. یعنی ایرانی به هر دلیلی زبان و ادبیات را بیش از هر عنصر فرهنگی، انسانی، اندیشه‌ای، ذوقی و هنری دیگر، عامل تداوم حیات، تنفس اندیشه، تبلور آرمان، تجلای هنر و ذوق و پناهگاه حفاظت از خویشتن خویش تشخیص داده.» (قبادی، ۱۳۸۹: ۴۳)

در عین حال شناخت گفتمان جنگ ایران و عراق که به روش خاص تعامل زبانی در دوران جنگ هشت ساله اشاره دارد، می‌تواند این پژوهش را به نقطه‌ای روشن رهنمون شود؛ زیرا «جنگ یک نماد فرهنگی است و با گفتمان تقویت می‌شود.» (ساسانی، ۱۳۸۴: ۱۲۶)

و اما پدیدآورنده اثر و نگارنده متن چه گونه انسانی است؟ شهید کیست و چه ویژگی‌هایی دارد؟ بخشی از این پژوهش اختصاص دارد به معرفی شهید در حکم انسانی عارف مسلک، بریده از جهان و تعلقات مادی و پیوسته به الوهیت.

بنابر آنچه گذشت در این پژوهش وصیت‌نامه شهدا، گونه‌ای از ادبیات موسوم به ادبیات تعلیمی در نظر گرفته شده؛ و نگارندگان متون وصیت‌نامه در حکم انسانهایی عارف مسلک و صوفی صفت معرفی شده‌اند؛ ترسیم هدف این پژوهش، بررسی بخشی از ادبیات تعلیمی متعلق به شهدای جنگ هشت ساله ایران و عراق از دیدگاه نشانه‌شناسی است.

جامعه آماری:

براساس گزارش بنیاد شهید و امور ایثارگران که رسماً متولی ثبت و ضبط اطلاعات و اسناد قربانیان و شهدای جنگ است؛ بیش از یکصد و هشتاد هزار ایرانی در جنگ هشت ساله به شهادت رسیدند. همچنین به گزارش مرکز آثار و اسناد شهدا و ایثارگران متعلق به آن سازمان از شهدای جنگ حدود پنجاه و دو هزار وصیت‌نامه به جای مانده است.

این پژوهش به آخرین وصیت‌نامه‌ای اختصاص یافته که به قلم فرماندهان لشکر و در زمان جنگ نوشته شده است. جامعه آماری این پژوهش تنها ۱۹ وصیت‌نامه را تشکیل می‌دهد؛ زیرا از ۳۱ فرمانده شهید لشکر و مقام‌های هم‌تراز (فرماندهان تیپ‌های مستقل، فرماندهان قرارگاه‌ها و فرماندهان نیرو) تنها ۱۹ نفر وصیت‌نامه‌ای از خود به جای گذاشته‌اند: شهیدان ولی‌اله فلاحی، ناصر کاظمی، مجید بقایی، محمد بروجردی، علیرضا موحد دانش، ذبیح‌الله عاصی‌زاده اردکانی، محمدابراهیم همت، محسن صفوی، مهدی زین‌الدین، ابراهیم جعفرزاده، عباس کریمی، مهدی باکری، کاظم نجفی رستگار، محمود کاوه، اسماعیل دقیقی، یدالله کلهر، حسین خرازی دهکردی، عباس بابایی و محمود شهبازی.

فرماندهان شهید با توجه به ویژگی‌های ذهنی و زبانی و نزدیکی‌شان به حوادث جنگ و مساند حکومتی، جامعه آماری مناسبی برای این پژوهش خواهند بود. وصیت‌نامه‌ها نیز به دلایلی که در آینده ذکر خواهد شد مناسبترین دست‌نوشته‌ها و اسناد مکتوب برای بررسی‌های زبان‌شناختی و گفتمانی جنگ می‌باشند.

ضرورت پژوهش و پرسش‌های تحقیق:

رویکردهای انتقادی در ادبیات فارسی به دو رویکرد عمده صوری و معنایی تقسیم می‌شوند و این هر دو خود به رویکردهای متعدد بخش‌بندی می‌شوند. رویکردهای صوری که مشتمل بر فنی، بلاغی و عروضی هستند موضوع این پژوهش قرار نگرفته‌اند؛ چرا که مبنای مباحث ما در این نوشتار رویکرد معنایی است که می‌تواند در زمینه‌های ذوقی، اخلاقی، اجتماعی، روانی، تاریخی و غیره کاربرد داشته باشد. این رویکردها به دلیل تعریف‌ناپذیری معنا چندان قابل دسته‌بندی نیستند. آنچه ذکر آن در این جا لازم می‌نماید این است که: آیا اساساً می‌توان به رویکردهای معنایی عنوان ادبی داد؟ وقتی می‌گوئیم نقد ادبی غالباً انتظار آن است که نقد و تحلیل به نوعی متوجه ادبیات باشد و رو به امر ادبی داشته باشد؛ حال آنکه تحلیل و ارزیابی مسائل اجتماعی، تاریخی، روانی، اقتصادی و جز آن ذاتاً سرشت ادبی ندارند فقط در قالب زبان ادبی بیان شده‌اند؛ با این حال باید گفت که رویکردهای معنایی هم به یک اعتبار ادبی هستند. به نظر می‌رسد که رویکردهای معنایی همگی نوعی نقد معنایی ادبیات به شمار می‌آیند و نمی‌توانند ذاتاً جز نقد ادبی به شمار آیند؛ اما عرف بر آن قرار گرفته است که برخی موضوعات مانند اخلاق، جامعه و ... را جزء نقد ادبی بدانند (مجتبی، ۱۳۸۸: ۴۶۶ - ۴۶۷)

وصایای شهدا علاوه بر اینکه از وجاهت شرعی و آرمانی در کشور برخوردارند، از منظر مستندنگاری جزو اسناد مکتوب جنگ ایران و عراق قرار می‌گیرند. بی‌گمان جنگ هشت ساله ایران و عراق فصل مهمی در تاریخ معاصر ایران تلقی می‌شود، و بر همین اساس وصایای شهدا که دست

نوشته‌های رزمندگان جنگ بوده و در حساس‌ترین لحظات زندگی نوشته شده می‌تواند به شناخت بیشتری از فرهنگ، تاریخ و اجتماع ایرانی مدد رساند؛ بویژه اینکه پژوهش حاضر به وصایای شهدایی پرداخته که در این جنگ سمت فرماندهی لشکر داشته و ذهن و قلمی فربه‌تر از سایر شهدا داشته‌اند. ذکر این نکته لازم است که گرچه متن غالب وصایای شهدا از ادبیت مناسبی برخوردار نیست؛ ولی حاوی مطالب مهم در عرصه‌های مختلف علوم انسانی است. همچنین از زمان نگارش وصایا چندان نگذشته است و نمی‌توان به راحتی آنها را جزو اسناد تاریخی محسوب کرد؛ ولی می‌توان این آثار را جزو مهمترین گونه‌های اسنادی تاریخ و فرهنگ کشور محسوب کرد.

جنگ ایران و عراق با آن گستردگی زمانی و مکانی به عنوان حادثه‌ای تاریخی و اجتماعی بر ذهن و زبان مردم ایران تاثیر زیادی گذاشته بود؛ مسلماً این تاثیر در ذهن و زبان آنان که در صف مقدم جنگ حضور داشتند تاثیر ناپذیر داشت. بدیهی است که بررسی دقیق و روشمند بر روی ذهنیت و زبان فرماندگان جنگ که در وصایای مکتوب آنان متجلی شده است نشانی برای شناخت‌های تاریخی، فرهنگی، اجتماعی، دینی، سیاسی و ... به دست می‌دهد؛ زیرا زبان وسیله بیان افکار و احساسات و تنها وسیله‌ای است که جان اندیشه درون را به دنیای بیرونی پیوند می‌زند.

از طرفی «جنگ یک نماد فرهنگی است و با گفتمان تقویت می‌شود.» (پل ا.چیلتون، ۱۳۸۴: ۱۴۴) گفتمان عبارت است از زبان و ارتباط؛ یعنی روش اتصال واژه‌ها و عبارات به یکدیگر و به شیوه خاص تعامل زبانی در چارچوبهای مفهومی، کنش‌های گفتاری و روابط اجتماعی. بنابراین گفتمان معمولاً نظام‌های اعتقادی و ایدئولوژی‌ها را شامل می‌شود. بررسی دقیق و هدفمند وصایا می‌تواند ما را به شناخت دقیقتری از گفتمان جنگ برساند؛ و از طرفی شناخت گفتمان جنگ بررسی اسناد جنگ را به واقعیت نزدیک خواهد کرد.

و اما چرا در این پژوهش، رویکرد نشانه‌شناختی برای بررسی وصایای شهدا در نظر گرفته شد؟

پژوهش درباره رابطه عنصر نمادساز (دال) و معنا (مدلول) به گونه‌ای که جنبه نمادین داشته باشد؛ و بررسی وجوه شباهت و افتراق در نشانه‌های موجود در نظام‌های فرهنگی در کشور ما مورد توجه قرار نگرفته است. در سال‌های اخیر به نقش نشانه‌ها در سازماندهی مفاهیم ذهنی و توجیه و عقلانی کردن ارتباط و تعاملات انسانی توجه شده است. اکنون دیگر اندیشیدن صرفاً تأمل درباره امور جهان نیست؛ بلکه مهم نقش ذهن در مقوله‌بندی جهان پیرامون است. نشانه‌شناسی معاصر به چگونگی آفرینش معنا و نه چیستی و معنای آفریده شده می‌پردازد. این دانش یا روش یا انگاره می‌تواند به ایجاد مبنایی برای فهم رویدادها کمک کند؛ و ابزاری برای تحلیل اندیشه‌ها، ایدئولوژی‌ها، فرهنگ‌ها و متون مربوط به آنها باشد.

اکنون پدیده‌های اجتماعی، ادبیات، متون دینی و سیاسی در جهان از منظر نشانه‌شناسی نقد می‌شود و کاروان علمی کشور ما نباید در عرصه‌های علوم انسانی بویژه ادبیات از این مسیر بازماند و آن را نشناسد. ژیل دولوز^۱ (۱۹۲۵ - ۱۹۹۵ م) که رمان «در جستجوی زمان از دست رفته» را از دیدگاه نشانه‌شناسی بررسی کرده است می‌نویسد: «آموختن ذاتاً «نشانه‌ها» را دربرمی‌گیرد و نشانه‌ها موضوع یک یادگیری زمانمند هستند و نه یک دانش انتزاعی. آموختن ابتدا لحاظ کردن یک ماده، یک چیز و یک موجودی است که گویی نشانه‌هایی از خود ارسال می‌کنند تا رمز خوانی شده و تفسیر شوند. فراگیرنده‌ای وجود ندارد که مصرشناس (رمزشناس) نباشد. تنها زمانی نجار می‌شویم که خود را به نشانه‌های چوب حساس کنیم و یا زمانی پزشک می‌شویم که به نشانه‌های بیماری حساس باشیم. ذوق و قریحه همواره تقدیری در ارتباط با نشانه‌هاست. هر آنچه که چیزی به ما می‌آموزد، نشانه‌هایی از خود ارسال می‌کند. هر عمل یادگیری، نوعی تأویل نشانه‌ها یا تأویل هیروگلیف می‌باشد. اثر مارسل پیروست مبتنی بر نمایش حافظه نیست بلکه بر یادگیری نشانه‌ها بنیان شده است.» (ژیل دولوز، ۱۳۸۹: ۹)

1. Deleuze, Gilles

اکنون می‌توان این پرسشها را برای پژوهش مطرح کرد:

۱. آیا می‌توان وصیت‌نامه‌های شهدا را در زمره ادبیات و در گونه ادبیات تعلیمی جای داد؟
۲. فرماندهان و شهدای جنگ از نظر شخصیت‌شناسی چه نسبتی با مثنی عرفانی دارند؟
۳. وصیت‌نامه‌های شهدا از نظر ویژگی‌های زبان‌شناسانه و علم‌نشانه‌شناسی چه ویژگی‌هایی دارد؟

فرضیه‌های تحقیق:

- نشانه‌شناسی در وصایای شهدا می‌تواند تحقیقی بین‌رشته‌ای تلقی شود، در این پژوهش می‌توان این فرضیه‌ها را در نظر گرفت.
۱. وصیت‌نامه‌های فرماندهان شهید جنگ را می‌توان علاوه بر اسناد جنگ متونی ادبی و از نوع ادبیات تعلیمی در نظر گرفت.
 ۲. فرماندهان و شهدای جنگ منشی عرفانی و اخلاقی صوفیانه مبتنی بر آموزه‌های اسلام داشته‌اند.
 ۳. بررسی‌های نشانه‌شناسانه می‌تواند راهی نوین برای فهم و تحلیل وصیت‌نامه‌های فرماندهان شهید پیش روی قرار دهد.

تعاریف:

وصیت‌نامه: متونی به جای مانده از دوران جنگ و به قلم فرماندگان شهید حاوی توصیه‌های عقیدتی،

فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اخلاقی

شهید: کسی که آگاهانه و آزادانه با اهداف میهنی یا مذهبی، در جبهه حضور یافته و در جنگ علیه

دشمن جان خود را از دست بدهد.

فرمانده لشکر: کسی که رهبری چندین گردان جنگی را به عهده دارد و خود تحت فرمان فرمانده

نیرو خدمت می‌کند.

ادبیات تعلیمی: گونه‌ای ادبی که با انگیزه «ارشاد» و «آموزش» نوشته شده باشد.

نشانه: چیزی است که ما بازای چیز دیگری قرار می‌گیرد و از این طریق قابل فهم می‌شود یا معنایی

را تداعی می‌کند.

نشانه‌شناسی: شاخه‌ای از دانش بشری است که موضوع آن نشانه‌ها و چگونگی کاربرد آنها برای

ارتباط میان انسانها و برای انتقال معنا است.

متن: عبارت است از مجموعه واقعیات که به عنوان نشانه‌ها به کار می‌رود و به وسیله یک مولف به

قصد انتقال معانی خاص، به یک شنونده، در یک بافت، یعنی در یک انتخاب، تنظیم می‌شود.

بافت: عبارت است از محیط زبانی و غیر زبانی حاکم بر سخن

گفتمان: زبان بالاتر از جمله یا بالاتر از بند است؛ و شامل کاربرد همه جنبه‌های زبان است.

فصل اول

مقدمه

بخش اول:

- پیشینه پژوهش

بخش دوم:

- وصیت‌نامه (از دیدگاه دینی و حقوقی)

- وصیت‌نامه شهدا

- متون وصیت‌نامه فرماندهان جنگ